

Frans-Jos Verdoodt is doctor in de geschiedenis en gastprofessor 'Nationale bewegingen in België' aan het departement Geschiedenis van de Universiteit Antwerpen. Hij is tevens afgevaardigd bestuurder en voorzitter van het ADVN, archief-, documentatie- en onderzoekscentrum, en redactiesecretaris van *Wetenschappelijke tijdingen*. Hij publiceerde o.m. over de Daensistische en de Vlaamse beweging, het Vlaams-nationalisme, de geschiedenis van de instellingen en de problematiek rond de Tweede Wereldoorlog.

Frans-Jos Verdoodt has a doctorate in history. He is a visiting professor 'National Movements in Belgium' at the Department of History at the University of Antwerp. He is also delegated director and chairman of the ADVN, Archives, Documentation and Research Center, and Editor-in-Chief of *Wetenschappelijke tijdingen*. His work on e.g. the Daensist and Flemish movements, Flemish-nationalism, the history of institutions and the aftermath of World War II has been published.

Zeer geachte aanwezigen,

U bent bijzonder talrijk aanwezig op dit colloquium, veel talrijker dan het organiserende ADVN zich in zijn meest riant prognoses durfde voor te stellen.

Dat biedt ons als organisatoren het warme gevoel dat wij hierbinnen deze ruimte een academische *indian summer* beleven, in tegenstelling tot de vlakke en matige herfsttemperaturen die heersen buiten de zaal.

Die gelukkige vaststelling is uiteraard een stevig hart onder de riem van al wie zijn of haar schouders heeft geplaatst onder dit project.

Die vaststelling werpt tegelijk ook haar licht vooruit.

Zij werpt haar licht vooruit op het discours van de meer dan tien referaat-houders en moderatoren die hier vandaag aan het woord zullen komen.

Maar uw ruime belangstelling werpt ook haar licht vooruit op de wetenschappelijke discipline zelf.

Want, naast het opmaken van een stand van zaken ad hoc, kan dit colloquium ook een impuls betekenen voor de *take-off* van een wetenschapsbeoefening die sinds enkele tientallen jaren een sterke aanloop neemt.

Kenmerkend voor die discipline is dat zij ontstaan is uit de zelfevidentie van het nationale gevoel, maar dat zij zich inmiddels verzelfstandigd heeft en zich op invloedvrije afstand bevindt ten opzichte van de praxis van de nationale bewegingen en de natievorming zelf.

Het gaat hier m.a.w. over de geschiedschrijving van de nationale bewegingen en niet door de nationale bewegingen.

De positieve verwachtingen die wij menen te mogen stellen in de afloop van dit colloquium, zullen ongetwijfeld nog versterkt – en wellicht zelfs gestructureerd –

worden door de publicatie van de acta van deze samenkomst. Althans zo is onze ambitie.

De acta verschijnen als een bijzonder nummer van *Wetenschappelijke tijdingen*, het wetenschappelijk tijdschrift dat door het ADVN wordt uitgegeven.

De referaten verschijnen in de acta in de taal waarin zij gehouden werden, met aan het slot een *summary*.

Die *summary* is in het Engels voor de Nederlandstalige referaten. En idem dito volgt er een Nederlandstalige *summary* voor de referaten die in het Engels of het Frans werden gehouden. De slotbijdrage van de acta wordt in het Nederlands en het Engels afgedrukt, net als deze inleiding.

Nationale bewegingen zijn politiek-maatschappelijke bewegingen.

De **natie** is de kernidee waarrond die bewegingen zich ontwikkelen. Het **nationalisme** van zijn kant is een ideologie, die functioneert als de motor van de nationale bewegingen.

De nationale bewegingen hebben sinds het begin van de negentiende eeuw staten gevormd en staten ontbonden.

Zij hebben revoluties geprovoceerd en andere lamgelegd.

Zij hebben vele samenlevingen intern gemoduleerd, maar zij hebben ook gewogen op de internationale politieke verhoudingen.

Zij zijn vaak de diepere onderstroom geweest van culturele omwentelingen, van onverzoenbare tegenstellingen of van bindende elementen.

Zij hebben geleid tot de moderne, civiele maatschappij. Of juist niet.

Zij hebben geleid tot het rotsvast verankeren van de traditionele maatschappij. Of juist niet.

Vandaag is echter niet de geschiedenis van die nationale bewegingen aan de orde, doch wel de geschiedschrijving van die bewegingen.

Daarbij zullen natuurlijk diverse onderzoeksvragen aan de orde komen.

Bijvoorbeeld: over de verhouding van die specifieke geschiedschrijving tot de geschiedschrijving in het algemeen; over haar rol voor het onderwijs en het collectieve geheugen; over haar rol bij het canoniseren van de natie door de overheden, over haar relatie tot de zogenaamde *partigiani* van de nationale bewegingen (d.w.z. over haar verhouding tot diegenen die betrokken partij zijn in de ontwikkeling van de nationale bewegingen).

De geschiedschrijving van het Vlaams-nationalisme en de Vlaamse beweging vormen het uitgangspunt voor het parcours dat wij hier vandaag zullen doorlopen.

Vervolgens treden de contexten naar voren waarmee de Vlaamse beweging in België verbonden is, nl. Wallonië en Brussel.

In het tweede grote onderdeel van de studiedag wordt de comparatieve invalshoek uitgebreid tot enkele buitenlandse voorbeelden: de Catalaanse casus, de Bretoense en ten slotte de Oost-Europese periferie van het zogenaamde 'oude Europa'.

Dat het ADVN hier vandaag tegelijk de organisator, de gastheer en de begeleider kan zijn voor deze samenkomst, beschouw ik niet alleen als een grote eer maar ook als het nuttige effect van de inspanningen die er gedurende twintig jaar werden geleverd.

De ouderen onder ons – en de balans tussen jonger en ouder is hier gelukkig in evenwicht – herinneren zich uit hun middelbare schooljaren ongetwijfeld nog hoe hun leraren destijds reageerden op hun soms onstuimige dadendrang.

Ora et labora, luidde steevast hun enige antwoord en hun enige raadgeving. *Ora et labora*, bid en werk, de oude stelregel van de benedictijnermonniken, die als het ware werd geprofaneerd tot een wijze raad. Die wijze raad betekende zoveel als "werk hard en wij zullen u op de resultaten afrekenen".

Het ADVN heeft zijn steile ambities steeds ontwikkeld binnen het adagium van dat inspirerende *ora et labora*.

Het ADVN is zijn verzamel-, bewaar- en onderzoeksactiviteit gestart op het terrein van het Vlaams-nationalisme '*an sich*'.

Dat was een belangrijk en omvangrijk werkterrein. Maar toch werd het vrij spoedig duidelijk dat zo'n werkterrein niet losgemaakt kon worden van zijn bredere context, nl. die van de Vlaamse beweging. En het werd evenzeer duidelijk dat die Vlaamse beweging op haar beurt niet kon losgekoppeld worden van haar internationale context en van haar internationale vergelijkingspunten.

Op die wijze stapte het ADVN middenin de problematiek van de nationale bewegingen, inbegrepen de aspecten die daarmee verbonden zijn: ideologie, politiek, emancipatie, identiteit, om er slechts enkele te noemen.

Na een opbouwfase van twintig jaar, kan het ADVN voor het eerst op de schaal van dit colloquium naar buiten treden.

Die lange incubatieperiode hangt natuurlijk samen met het feit dat het ADVN twintig jaar geleden letterlijk uit het archivalische en wetenschappelijke niets is ontstaan en dat het bijgevolg nog alles te bewijzen had.

Maar die lange incubatietijd was anderzijds ook een bewuste keuze. Een soort gereserveerdheid tegenover de hoogmissen van de geschiedschrijving.

Historici zijn, in tegenstelling tot vele andere alfa-wetenschappers – en ook wel vele bètas's natuurlijk – geen 'congreslopers'.

De Vlaamse historica Kaat Wils verwoordde die vaststelling onlangs nog zeer gevat in de krant *De Standaard* (van 24 september 2004) (ik citeer haar letterlijk): “Ze [de historici dus] hebben de neiging lang onderzoek te doen voor ze vinden dat ze genoeg nieuws te vertellen hebben om op congres te gaan.”

Tot slot wil ik nog enkele verplichtingen nakomen die ik naar het einde van mijn inleiding verschoof om er wat meer gewicht te kunnen aan geven. Daarom is thans het ogenblik aangebroken waarop ik een woord van welkom en dank wil uitspreken tegenover referaathouders, de voorzitters van de sessies en de referendaris van de eindconclusies.

Welkom dus en dank u:

aan Bruno De Wever, aan Marnix Beyen, aan Harry Van Velthoven en Herman Van Goethem, aan Maarten Van Ginderachter, aan Chantal Kesteloot – Chantal, *je vous souhaite la bienvenue* –, aan Idesbald Goddeeris en Louis Vos;

en ten slotte aan de buitenlandse sprekers, Enric Ucelay-Da Cal, Yann Fournis en Tudi Kernalegenn – *I give you a hearty welcome, soyez les bienvenus à la ville d'Anvers*.

Samen met die 'sterkhouders' van de dag, wil ik ook mijn verdienstelijke medewerkers van het ADVN bedanken.

In de eerste plaats Luc Boeva, voor de coördinatie en de inhoudelijke grondstromen dat hij heeft verschaft aan deze wetenschappelijke samenkomst. Inhoudelijke grondstromen die hij trouwens zo angstvallig en tegelijk creatief heeft bewaakt.

En met hem dank ik tevens het team van het ADVN, dat op een feilloze, stijlvolle en praktische wijze borg heeft gestaan voor deze organisatie.

Zij allen hebben samen het kader geschapen waarin deze academische *indian summer* kon ontstaan en zo'n vlot verloop kon kennen.

Er bestaan 'kleine' en 'grote' colloquia. Ik hoop dat ik straks uw aller woordvoerder zal mogen zijn, indien ik hier finaal zal mogen vaststellen dat dit een 'groot colloquium' zal geworden zijn.

En, helemaal aan het slot, nog de volgende bedenking.

Niet alleen de publicatie van de acta van deze studiedag zorgen voor de

continuering van dit wetenschappelijk platform rondom de geschiedschrijving van de nationale bewegingen.

Ook de lees- en studiezaal van het ADVN – en natuurlijk ook de uitgebreide documentaire collectie van de instelling zelf – zullen in voortschrijdende mate functioneren als de regionale, zeg maar Vlaamse en Belgische draaischijf voor de problematiek die hier aan de orde is.

Niet alleen de collectie documenten vormen daarvoor de ruggengraat, maar ook de ADVN-bibliotheek is daar op een bijzondere manier toe uitgerust. Dankzij een gericht verwervingsbeleid, beschikt het ADVN immers over de talrijke standaardwerken rondom de theorievorming op het vlak van nationalisme, nationale bewegingen, regionalisme en *ethnic studies*.

Geachte aanwezigen, beste vrienden,

Ik wens u nog een lange en vruchtbare dag toe. Een dag van vreugdevolle wetenschapsbeoefening.

FRANS-JOS VERDOODT **Introduction**

Ladies and Gentlemen,

You are very numerous at this colloquium, far more numerous than the organising ADVN had dared to imagine even in its most favourable prognoses.

As organisers that gives us the comfortable feeling that we here in this hall are experiencing an academic Indian summer, in contradiction to the moderate autumnal temperatures to be found outside.

Of course that positive conclusion gives heart to all those men and women who have supported this project.

That conclusion is also illuminating.

It sheds its light on the presentations to be given by the more than ten speakers and moderators who will take the floor here today.

But your great interest also casts a light on the scientific discipline itself.

For this colloquium could signify more than a drawing up of an ad hoc inventory; it could also provide an impulse for the take-off of a scientific exercise that has been gaining ground during the last few decades.

It is characteristic for this discipline that it derived from the self-evident existence of the national feeling, but that it has come to lead its own life, and now exists at a remove and outside the sphere of influence of the practice of the national movements and the constitution of the nation themselves.

In other words we are dealing with the historiography of the national movements and not by the national movements.

Our positive expectations about the outcome of this colloquium will no doubt be reinforced, – and even be structured – by the publication of the proceedings of this meeting. At least that is our ambition.

The proceedings will appear as a special issue of *Wetenschappelijke tijdingen*, the scientific journal published by the ADVN.

The papers will be published in the proceedings in the language in which they were given, followed by an extensive summary.

This summary will be in English for the papers in Dutch. And in the same way there will be a summary in Dutch of the papers that were given in English or French. The concluding remarks of the proceedings will be published in Dutch and English, just like this introduction.

National movements are socio-political movements.

The **nation** is the central concept that these movements derive from. **Nationalism**, on the other hand, is an ideology, which serves as the driving force of the national movements.

Since the beginning of the nineteenth century national movements have both constituted and dissolved states.

They provoked some revolutions and brought others to a standstill.

They modulated many civilisations on a national level, but also had an influence on the international political relations.

They were often the deeper undercurrent of cultural revolutions, of irreconcilable differences of opinions or of binding elements.

They brought about the modern civil society. Or the opposite.

They led to the permanent establishment of the traditional society. Or the opposite.

Today, however, we are not dealing with the history of those national movements, but with the historiography of those movements.

Of course various research questions will come to the fore.

For instance, the question of that specific historiography in relation to historiography in general; about its role for education and the collective memory; about its role in canonising the nation by the authorities, about its relationship to the so-called '*partigiani*' of the national movements (i.e. its relationship to those who are involved in the development of the national movements).

The historiography of Flemish nationalism and the Flemish movement will constitute the point of departure for the itinerary that we will here follow today.

Consequently the contexts will be considered, which the Flemish movement in Belgium is connected with, that is to say the Walloon region and Brussels.

During the second large segment of the study day the comparative approach

is extended to include some foreign examples: The Catalan case, the Breton case, and finally the Eastern European periphery of the so-called 'old Europe'.

That the ADVN can act today both as organiser, host and facilitator for this meeting, I consider not only as a great honour, but also as the useful result of the efforts that we brought to bear on the subject during the last twenty years.

The older ones among us – and fortunately we have a good balance between the young and the old here – undoubtedly remember from their years in the secondary school how their teachers at the time reacted to their sometimes impetuous drive.

Their only reply and their only advice was always *Ora et labora*. *Ora et labora*, pray and work, the old life rule of the Benedictine monks, which was simply put to secular use as good advice. That good advice suggested, 'work hard and we shall take the results into account'.

The ADVN always developed its high ambitions with that inspiring maxim of *ora et labora* in mind.

The ADVN undertook its collecting, preserving and research activities in the field of Flemish nationalism per se.

That was an important and extensive area of research. Yet it soon became apparent that such an area of research could not be separated from its larger context, that of the Flemish movement. And it became just as clear that the Flemish movement in its turn could not be disconnected of its international context and its international points of comparison.

This brought the ADVN immediately face to face with the issues of national movements, including the aspects that are related to them: such as ideology, politics, emancipation, and identity, to name but a few.

After a twenty-year construction phase the ADVN can now go public for the first time on the scale of this colloquium.

That long period of incubation relates of course to the fact that the ADVN originated twenty years ago literally from an archival and scientific void and therefore had to prove itself in every respect.

On the other hand, that long incubation time was also a deliberate choice. A kind of reserve in face of the intellectual tours de force of historiography.

In contradiction to many other scientists in the arts and humanities – but also in exact sciences of course – historians are not frequent congress participants.

The Flemish historian Kaat Wils recently expressed that conclusion very

pointedly in the newspaper *De Standaard*: (I quote her literally) “They [i.e. the historians] *have the tendency to spend a lot of time on research before they consider that they have sufficient news to report to attend a congress*” (*De Standaard*, September 24, 2004).

Finally I would like to carry out some of my obligations, which I put off to the end of my introduction in order to give them more emphasis.

Therefore, the moment has now arrived to address some words of welcome and thanks to the speakers, the chairmen of the sessions and the writers of the final conclusions.

Therefore I would like to welcome and thank:

Bruno De Wever, Marnix Beyen, Harry Van Velthoven and Herman Van Goethem, Maarten Van Ginderachter, Chantal Kesteloot – Chantal, *je vous souhaite la bienvenue* –, Idesbald Goddeeris and Louis Vos;

and finally the foreign speakers, Enric Ucelay-Da Cal, Yann Fournis and Tudi Kernalegenn – *I give you a hearty welcome, soyez les bienvenus à la ville d'Anvers*. (Welcome in the city of Antwerp.)

Together with the featured speakers of the day, I would also like to express my thanks to my deserving colleagues of the ADVN.

In the first place I would like to thank Luc Boeva for the co-ordination and the basic themes he has provided for this scientific gathering. In fact he has been both meticulous and creative in monitoring these basic themes.

And in addition to Luc Boeva, I would also like to thank the ADVN team that has guaranteed the success of the organisation in a faultless, stylish and practical manner.

All of them together have created the framework allowing for the arrival and the smooth progress of this academic Indian summer.

There are ‘small’ and ‘large’ colloquia. I hope that I will be allowed to speak on behalf of all of you, when I will conclude at the end that this will have been a ‘large colloquium’.

And finally, at the very end, I would like to add the following remark.

Not only the publication of the proceedings of this study day will ensure the continuation of this scientific platform devoted to the historiography of the national movements.

The reading- and study room of the ADVN – and of course the extensive documentary collection of the institute itself – will progressively operate as the regional i.e. Flemish and Belgian turntable for the issues that are up for discussion here.

Both the collection of documents and the ADVN library are specially equipped to serve this purpose. Thanks to a specifically oriented policy of acquisitions, the ADVN in fact disposes of numerous standard works on the conception of theories in the field of nationalism, national movements, regionalism and ethnic studies.

Dear members of the audience, dear friends,

I wish you a long and fruitful day, a day of joyful scholarship.